

Endast genom anfall kan ett avgörande nås

Varför dominerar offensiven militärt taktiskt tänkande?

av Mikael Weissmann och Peter Ahlström

Abstract

This article analyses why the offensive dominates tactical thinking among Swedish officers. Having found that the large majority of Swedish officers think that the offensive dominates tactical thinking in the armed forces (6:1, 16:1 in the case of the army) ten possible reasons are identified and analysed. It found that the key factors for the dominance are military culture and education which together produce and reproduce the offensive bias. These are the factors with the most direct and deepest impact on the officer identity and understanding, form the foundation for tactical thinking, and work as a prism for other important factors.

DET FINNS I Sverige en tendens att uppfatta och förstå offensiv taktik – d v s olika former av attack snarare än försvar – som det självklara valet och det sätt att genomföra strid som bör uppmuntras och eftersträvas.¹ Artikelns undersökning visar att så många som sex av tio officerare anser att offensiven dominerar det taktiska tänkandet bland svenska officerare, i motsats till en av tio som menar att detta inte är fallet. När man tittar enbart på armén som är fokus för

denna artikel, så är siffrorna ännu högre där 80 procent menar att offensiven dominerar medan endast 5 procent har en avvikande uppfattning. Artikeln visar att offensiven även dominerar doktriner och reglementen, och att samma mönster återkommande kan ses i den militära utbildningen och vid övningar, fallstudier, fältövningar såväl som krigsspel. Det är med andra ord klart att offensiven dominerar det taktiska tänkandet.

”Endast genom anfall kan ett avgörande nås”²

Tanken om offensivens dominans är ingenting nytt. När man analyserar militärt tänkande och praktik över tid och rum genomsyras de av idén om offensivens överlägsenhet, och offensiven har satts på en piedestal.³ Det har genomgående funnits en preferens för offensiven i såväl strategi som taktik, och det har blivit en sanning att attack är bästa formen av försvar. Överlägsenheten i att anfälla, att segra och att driva offensiven strömmar genom professionens språk liksom

i hur den är inbäddad i den gemensamma militära kulturen. Offensiva strategier uppbär också mycket mer prestige och har en annan kulturell resonans än defensiven då de representerar idén om hur en krigare eller stor ledare ska vara.

Så varför återfinns denna tro på offensivens överlägsenhet bland svenska officerare? Denna fråga har undersökts med hjälp av en kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder. En enkätundersökning har

kombinerats med djupintervjuer, deltagarobservation och litteraturstudier med fokus på den taktiska tänkande bland arméofficerare (OF-3 och OF-4) i syfte att identifiera de faktorer som orsakar denna offensivens dominans.

Utifrån tidigare forskning och resultaten av en pilotstudie har tio faktorer identifierats som möjliga anledningar till varför offensiven dominerar det taktiska tänkandet. Dessa faktorer samt forskningsdesignen diskuteras närmare nedan, men för att sammanfatta så är det följande tio faktorer som är aktuella:

1. Militärhistorien: militärhistoriska erfarenheter som tenderar att fokusera på framgångsrika offensiva operationer.
2. Militärteori och krigets principer som betonar betydelsen av och fördelarna med offensiva metoder.
3. Doktrin och reglementsutveckling som fokuserar på offensiven
4. Psykologiska faktorer: offensiven premieras då den ligger i linje med värden som att vinna, vara krigare, stor ledare och/eller utstråla manlighet.
5. Militär kultur: officerskollektivet är skolat i ett arv och tradition som premierar offensiven
6. Utbildning: man lärns att tänka offensivt i den taktiska utbildningen (inklusive genom applikatoriska exempel, krigsspel, fältövningar och övningar)
7. Teknologi: idag existerande teknologi gör att offensiven är effektivare än defensiva
8. Indoktrinering: då anfall kräver hög moral så indoktrineras man i att se dess överlägsenhet
9. Geografi: det operativa rummet gör att offensiv objektivt blir det bästa vägva-

let (text p g a avsaknad av operativs djup)

10. Taktiska överväganden: offensiven är generellt bättre för att nå taktiska mål

Forskningsdesign

För att kunna besvara de frågor som ställs i denna artikel genomför vi en fallstudie av svenska arméofficerare, där såväl kvalitativ som kvantitativ metod används. Först har tidigare forskning gått igenom och kombinerats med resultaten från en pilotstudie med öppna frågor som tillät de tillfrågade officerarna att tala fritt kring taktik och offensiven. Utifrån detta material har, i kombination med författarnas egen militära erfarenhet inkluderande utbildning, de tio potentiella faktorer som nämnts ovan identifierats. Därefter har en kombination av strukturerade och semi-strukturerade intervjuer genomförts av oss för att undersöka om och i så fall varför offensiven dominerar det taktiska tänkandet.

De strukturerade intervjuerna genomfördes i form av en enkät med seniora svenska officerare. Denna var designad för att testa de tio propositionerna. Det fanns även utrymme för öppna svar för att säkerställa att vi inte missat viktiga aspekter. Mer specifikt ställs först frågor kring deras syn på om offensiven dominerar det taktiska tänkandet, varefter enkäten fortsätter med specifika frågor kring vilken betydelse respektive faktor har för offensivens dominans. Denna enkät genomfördes under våren 2015 och var internetbaserad och anonym. Av de totalt 140 inbjudna respondenterna (svenska arméofficerare där det stora flertalet var OF-3 eller OF-4 officerare) svarade 43 procent.

Deltagande observation och semi-strukturerade intervjuer genomfördes vid "Combined Joint Staff Exercise (CJSE)" under 2015. Deltagande observation har även genomförts

vid Högre Stabsutbildningen på försvarshögskolan. Tillsammans har detta gett en djup förståelse för det taktiska tänkandet hos deltagarna. De semi-strukturerade intervjuerna utgick från en intervjuguide som gav struktur åt datainsamlingen samtidigt som den var öppen nog för att tillåta för relevanta sidospår och uppföljningsfrågor under intervjuerna.⁴

Det militära problemet

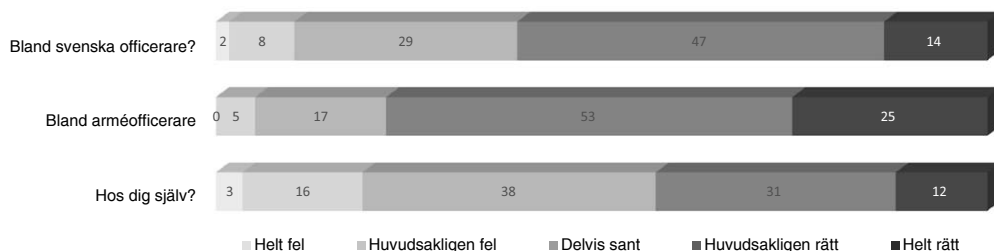
Offensivens dominans är ett reellt militärt problem. Denna dominans skapar en risk för suboptimalt taktiserande och felaktiga taktiska beslut baserade på en generell preferens för att attackera och gå på offensiven. Detta resulterar i en risk för paradoxala val av offensiv taktik även i de fall där en objektiv bedömning skulle förorda motsatsen. Detta är någonting som ofta observerats i de övningar författarna deltagit i och som även har bekräftats i de intervjuer som gjorts samt i samtal med andra officerare.⁵ Denna form av offensiva tendens har också bekräftats i andra studier.⁶ Ovanstående problem är inte begränsat till Sverige, utan kan även ses i många historiska fall där man trots erkännande av försvararens övertag rationaliserar användandet av offensiva strategier i en falsk övertygelse att man genom att anfälla först kommer att kunna chocka försvararen och orsaka en kollaps trots dennes relativa överlägsenhet.⁷ Att på ett sådant sätt välja att attackera på grund av en ideologisk övertygelse snarare än objektiva och korrekta taktiska överväganden är självfallet mycket problematiskt.

Att offensiven dominerar blir också ett problem då krigets karaktär har förändrats. Det är idag ofta inte helt klart vad som krävs för seger; ofta kan man nå framgång utan att en total seger har uppnåtts. Dagens väpnade konflikter är sällan storkrig, varför

även målsättningarna är mer begränsade. En seger kan t ex nås genom att man skapar tillräckliga problem för motståndaren för att därigenom åstadkomma vilja till förhandling och dialog, eller för att få honom att nöja sig med autonomi snarare än regimskifte. Det ska här betonas att med seger menas ej att ”lösa uppgiften” utan att vinna. I det svenska fallet skulle ett mått på framgång kunna vara att fördröja motståndaren länge nog för hjälp utifrån ska hinna nå fram. I fallet internationella stabiliserande insatser är de begränsade målsättningarna som klarast, där ramverket för strid bygger på omfattande restriktioner, komplexa mål, och ett fokus på att ingen svensk soldat ska omkomma. Till detta kan läggas att såväl Sverige som många andra små stater idag inte har de militära resurserna för att driva offensiva kampanjer. Med andra ord, under dagens förutsättningar kan det vara värt att tänka två gånger innan man väljer det offensiva alternativet.

Det ska här understrykas att författarna inte på något sätt vill ta avstånd från behovet av offensiven eller offensiv taktik. Det finns ett uppenbart behov av att kunna gå på offensiven och av att attackera, men detta är inte samma sak som att detta val alltid är det bästa alternativet, att det behöver sökas så snart som möjligt, eller att det ska vara det naturliga valet. Det är även sant att man med defensiven i bästa fall kan nå partiellt nederlag hos fienden eller ett dödläge, och detta kan ofta vara tillräckligt för seger. Det vi vill betona är att det både är angeläget och mer effektivt att det taktiska tänkandet baseras på klara, objektiva och korrekta taktiska resonemang och man söker den bästa vägen till framgång i varje unik situation. För ett sådant tänkande ska fungera så väl som möjligt finns det stora fördelar i att man förstår dynamiken i det taktiska agerandet, och att om och när det är nödvändigt kan identi-

Anser du att offensiven dominerar militärt taktiskt tänkande?

Tabell 1.

fiera och motverka de negativa effekterna av olika (irrationella) böjelser. Artikeln vill därför bidra till förståelsen varför offensiven är dominerande i militärtaktiskt tänkande och på den vägen väcka både medvetenhet och skapa förutsättningar för ännu bättre taktisk förmåga hos officerskåren.

Är offensiven förhärskande?

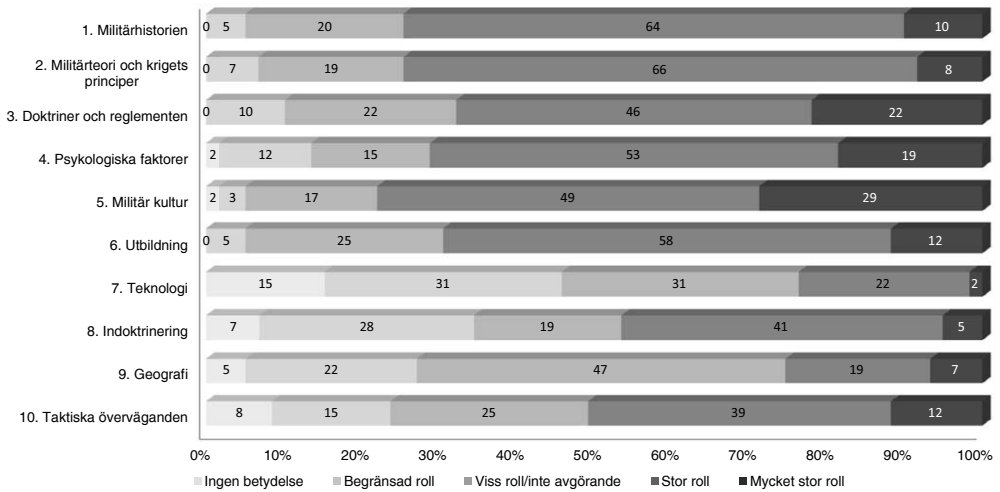
Artikelns undersökning visar på en klar dominans av offensiven i det taktiska tänkandet bland svenska officerare. I den enkät som genomfördes med OF-3 och OF-4 officerare ansåg 61 procent att offensiven är förhärskande i det taktiska tänkandet i den svenska officerskåren. När man tittar närmare på armén, den del som studerats närmare, så ökade siffran till 78 procent (25 procent menar att det stämmer helt och hållet och 53 procent att det huvudsakligen stämmer). Noteringsbart är att ingen av respondenterna menar att det inte alls stämmer bland arméofficerare och endast en respondent menar att så skulle vara fallet bland officerare i allmänhet. Detta resultat bekräftades i de djupintervjuer som genomförts och stämmer även överens med de iakttagelser som författarna gjort under olika övningar samt i den undervisning de deltagit i. Dessa resultat är

även i linje med det som man kan förvänta sig utifrån tidigare forskning.

Resultaten visar intressant nog även att de arméofficerare som svarat menar genomgående att deras eget taktiska tänkande inte är lika dominerat av offensiven som kollegornas. Andra arméofficerare anses vara dubbelt så offensiva än de själva (78 respektive 43 procent). Exakt varför detta är fallet kan vi idag inte med säkerhet säga utan ytterligare undersökning, men det måste i alla fall ses som en indikation på att åtminstone de arméofficerare som svarat på enkäten visar på självreflektion när det kommer till sitt eget taktiska tänkande.

Här kan det även noteras att svensk doktrin och reglementen trots att de under senare år lagt mer fokus på defensiven vid närmare analys fortfarande domineras av offensiven. Arméreglemente Taktik (ART) betonar markoperationer med offensivt fokus. Det klargörs också att "[e]ndast genom anfall kan ett avgörande nås."⁸ Faktum är att även när det gäller markoperationer med defensiv inriktning så finns offensiven där, då ART klargör att "[e]n markoperation med defensiv inriktning genomförs för att vinna tid och på sikt möjliggöra en markoperation med offensiv inriktning."⁹ Detta riskerar resultera i till synes irrationellt taktiskt tänkande och beteende, vilket även har illustrerats i övers-

Varför dominerar offensiven det taktiska tänkandet?

Tabell 2.

telöjtnant Magnus Frykvalls simulering av en icke hemligstämplad version av krisfall 9 där han visar den taktiska irrationalitet som blir resultatet av att följa den föreskrivna offensiva strategin.¹⁰

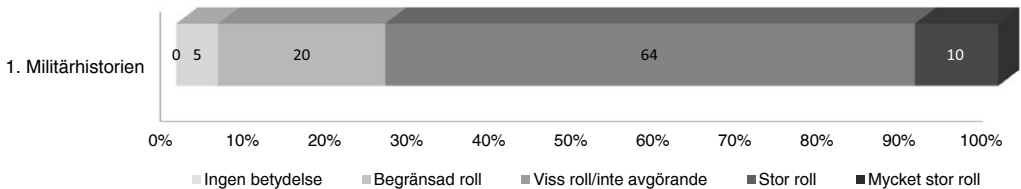
Varför dominerar offensiven det taktiska tänkandet?

I denna sektion undersöks det närmare vilken betydelse de tio potentiella faktorerna har haft. Först presenteras de sex faktorer vars inflytande för offensivens dominans har fått starkt stöd i denna studie (militärhistorien, militärteori och krigets principer, doktriner och reglementen, psykologiska faktorer,

militär kultur och utbildning). Därefter går resterande fyra faktorer igenom (teknologi, indoktrinering, geografi och taktiska överväganden).

Militärhistorien

Det underliggande antagandet bakom faktorn militärhistoria grundar sig i dess fokus på framgångsrika offensiva operationer och de erfarenheter som kan dras från dessa. Detta har bland annat observerats av Alastair Finlan som konstaterar att den militärhistoriska diskursen domineras av institutioner och stora ledare kända för sina offensiva strategier medan defensiva ledare ges mindre uppmärksamhet.¹¹ Att militärhistorien är viktig

Tabell 3.

för offensivens dominans fick starkt stöd i undersökningen. Utifrån svaren i den genomförda enkäten framkommer att så många som 74 procent menar att denna faktor spelade stor eller mycket stor roll, medan endast 5 procent menade att dess roll var begränsad. Ingen av de svarande officerarna menade att militärhistorien inte spelade någon roll. Dessa resultat ligger också i linje med vad som kan förväntas från tidigare forskning. Detta mönster bekräftades i de genomförda djupintervjuerna. Här noterades även att det inte bara fanns en tendens att inte studera offensiva misslyckanden,¹² utan även att de exempel som försökt bygga på defensiva framgångar hade blivit förlöjligade.¹³

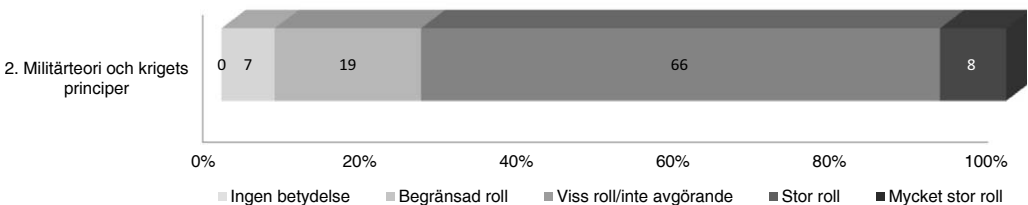
Militärhistoria är central i studier av krig och för utveckling av taktik och taktiskt tänkande. Den har också stor betydelse i teoriutvecklingen såsom i utvecklandet av nya doktriner och reglementen vilka alla drar på militärhistoriska erfarenheter. Dessa gemensamma erfarenheter skapar också en grund för hur vi lär oss att tänka taktik och taktisera. De gemensamma erfarenheterna är även viktiga inom den militära kultur som officerskåren skapat och är en del av, då det är en kår med en lång historia där det stora flertalet visar ett stort intresse för denna historia. Det är med andra ord inte förvånande att det sätt vi studerar militärhistorien på påverkar vårt tänkande i en offensiv riktning. Genom att studera fall där offensiver och attacker lyckas, riskerar

vi både att överskatta offensiven som en väg mot seger och se begränsade fördelar med att inta en mer defensiv inriktning eller för den delen att bli experter på det senare.

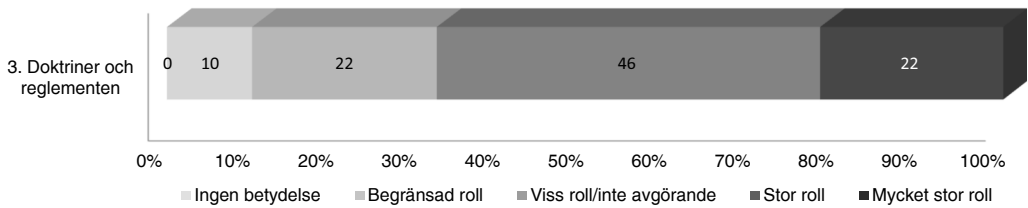
Militärteori och krigets principer

Den andra faktorn, militärteori och krigets principer som betonar betydelsen av och fördelarna med offensiva metoder, har fått samma stöd som ovanstående. Även här svarade 74 procent att dessa faktorer var av stor eller mycket stor betydelse, medan 7 procent menade att den var begränsad. I djupintervjuerna var synen mer varierad och ett antal officerare betonade att militärteori tillhandahåller metoder för både offensiva och defensiva taktiker.¹⁴

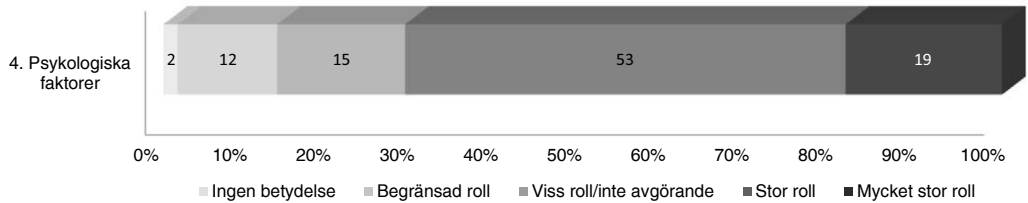
Inte heller dessa resultat är förvånande utan det ligger i linje med den tendens som finns att plocka de offensiva russinerna ur den militärteoretiska kakan och krigets principer. Det kanske bästa, men inte det enda, exemplet här är Clausewitz som av många felaktigt anses vara en obehövlig förespråkare av offensiva strategier.¹⁵ Han drev dock tesen att defensiven är starkare än attacken,¹⁶ trots att varje möjlig aspekt av Clausewitz teorier används för att argumentera för offensivens fördelar. Även i användningen av krigets principer finns en tendens att betona de som går i riktning mot att skapa fördelar för offensiven, såsom flexibilitet, initiativ, manöverförmåga, och överraskning.¹⁷ Denna

Tabell 4.

Tabell 5.

Tabell 6.

snedvridning i urval visar inte bara på hur offensivens dominans skapas, utan är även i sig själva farliga då de riskerar att offensiven blir en självuppfyllande profetia utan att hänsyn tas till faktiska mål och syften. Detta är viktigt inte minst eftersom ovan analyserade faktorer bildar grunden för utvecklingen av doktriner och reglementen.

Doktriner och reglementen

Doktrin och reglementen som fokuserar på offensiven är även de en delförklaring till offensivens dominans. Sammantaget är dessas inflytande likvärdig med föregående två faktorer (68 procent). Inte heller här menade någon av de svarande att denna faktor var oväsentlig. Det som står ut är dock att andelen respondenter som menar att doktrin/reglementen är av mycket stor betydelse är dubbelt så stor som för faktorerna militärhistoria och militärteori och krigets principer (22 procent i jämförelse med 10 respektive 8 procent). Dessa resultat belägger vad som kan tyckas vara självklart, då doktriner och reglementen utgör de regler

och riktlinjer för hur man skall bete sig och agera. Det skulle vara paradoxalt om deras offensiva fokus inte hade effekt på det taktiska tänkandet.¹⁸

Psykologiska faktorer

Psykologiska faktorer ingår i frågan om offensiven premieras då den ligger i linje med värden som har stor kulturell resonans så som att segra, vara krigare, stor ledare och/eller manlighet.¹⁹ Bland respondenterna var detta en av de viktigaste faktorerna, ansedd att vara av stor eller mycket stor vikt bland 72 procent av de svarande. Endast en person menade att psykologiska faktorer inte spelade någon roll, samtidigt som hela 19 procent, den tredje högsta siffran, ansåg detta som varande någonting mycket viktigt för offensivens dominans i det taktiska tänkandet. Djupintervjuerna har indikerat att bland svenska officerare så är de viktigaste bakomliggande psykologiska faktorerna relaterade till att vara en ledare och behovet av att ta initiativet snarare än bottsna i maskulinitetsideal eller krigaridentitet.²⁰

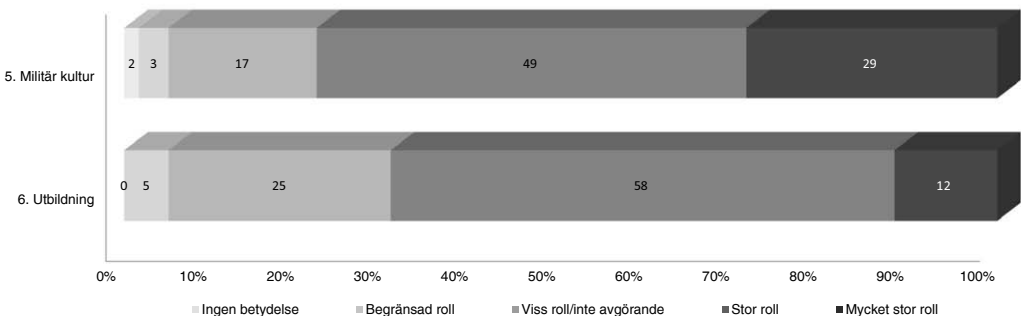
Militär kultur och utbildning

Betydelsen av den militära kulturen, dvs att officerskollektivet är skolat i ett arv och en tradition som premierar offensiven, är framträdande i såväl forskning som av resultaten från enkäten, djupintervjuer och egna observationer.²¹ Detta var den faktor med starkast stöd i enkätsvaren där 78 procent fann att den militära kulturen spelade stor eller mycket stor roll för offensivens dominans. Hela 29 procent menade här att den spelade mycket stor roll. Detta är mer än dubbelt så många som för alla andra faktorer förutom doktriner och reglementen (22 procent) och psykologiska faktorer (19 procent). I djupintervjuerna fick denna faktors roll för offensivens dominans i princip enhälligt stöd. Av många beskrevs det som ett faktum, även om förklaringarna till varför detta var fallet och hur betydelsefullt det var för professionen varierade.

Även utbildningens roll för offensivens dominans, genom att man inom taktiken lärns att tänka offensivt, har ansetts ha stort inflytande. Sammanlagt 70 procent av respondenterna menade att utbildning spelar en stor eller mycket stor roll. Detta ligger i linje med resultaten från djupintervjuerna som indikerade att utbildningen är för fokuserad på offensiven, och flera av respondenterna

indikerade att de var för dåligt utbildade i defensiv taktik. I stor utsträckning menade de att orsaken till detta var att de får lära sig att tänka offensivt i fallstudier, krigsspel, fältövningar samt militära övningar.²² Dessa resultat är även i linje med författarnas egna erfarenheter och observationer.

Det ska betonas att den militära kulturen och utbildningen är två sidor av samma mynt vilka förstås bäst tillsammans. Officerskåren reproducerar sig själv då det är officerare som utbildar, påverkar och fastställer de praktiska riktlinjerna för nästa generation av officerare. Det är även de som introducerar och vägleder blivande officerare i kårens historiska arv och den militära kulturen. Detta är i sin tur samma process som de själva genomgått under ledning av sina föregångare. Denna självreproducerande cykel är viktig då vi pratar om en profession och organisation där antaganden av explicita och implicita regler och normer är starkt formade av ”vad som fungerar”, särskilt i kristider.²³ De regler som har utvecklats vidarebefordras till nya medlemmar, i form av en ram för hur man ska tolka och interagera med miljön, och därigenom blir djupt inbäddad i, till den grad att även om den organisatoriska strukturen avsevärt förändrats så innebär detta inte nödvändigtvis att existerande normer och regler ändras.²⁴ Detta är någonting mycket

Tabell 7.

viktigt inte minst idag då informationsöverskottet skapar en viktig roll för tyst kunskap och informella praktiker.

Sammantaget är officerskåren kollektivt skolad i en tradition som uppmuntrar till offensivt tänkande. Denna offensivens ideologi är inte begränsad till Sverige, utan återfinns i militära kulturer över hela Europa.²⁵ Offensiven dominerar inte bara inom ramen för de faktorer som identifierats ovan, utan betoningen av den har även haft en tendens att dölja tillfällen av defensiv teknisk dominans. Denna offensivens dominans underbyggs ytterligare av en kultur där psykologiska drivkrafter framhäver offensiven. Med andra ord, att vara officer innebär att man är del av en kultur vars arv, traditioner och normer är förankrade i en offensiv ideologi. Det är en kultur där man sätter ett högt värde på seger och värden som mod och tapperhet framhävs, där idéer som att tanken på att vara en framstående befälhavare utan djärvhet möter mycket motstånd då det är i det närmaste otänkbart. Detta är inte att säga att detta nödvändigtvis är fel. Dock är det viktigt att tillstå att så är fallet, samt förstå varför det är så. När man erkänner och förstår detta kan man utnyttja hela sin taktiska verktygslåda på bästa sätt.

Andra faktorer

Faktor nummer sju, teknologi, är någonting som spelar en framträdande roll i den omfattande forskning som gjorts kring huruvida teknologin ger fördelar för offensiva eller defensiva taktiska metoder.²⁶

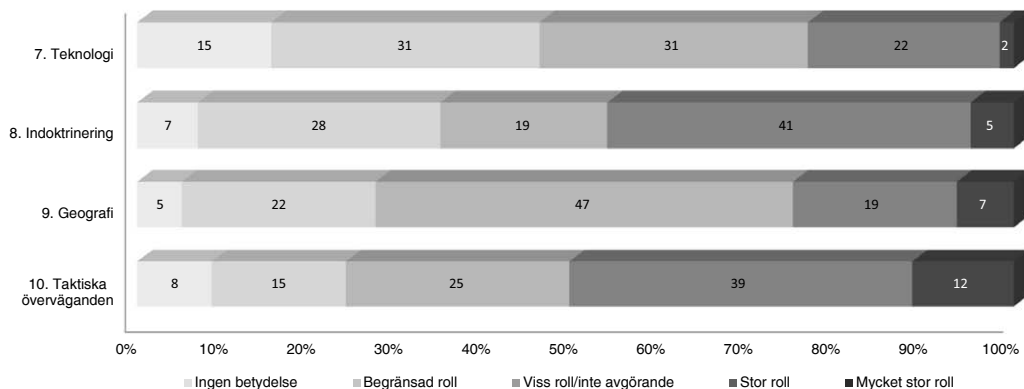
Frågan som ställts är om en av orsakerna till offensivens dominans står att finna i att idag existerande teknologier gör att offensiven är effektivare än defensiven. Detta förslag fick begränsat stöd i enkäten, där 46 procent menade att teknologin spelade begränsad eller ingen roll samtidigt som

24 procent menade att dess roll var stor eller mycket stor. I djupintervjuerna var svaren blandade. De visade klart att inget stöd fanns för idén att dagens teknologi skulle vara orsak till offensivens dominans, men samtidigt pekade några respondenter på att informationskrigföring enligt dem är ett offensivt vapen. Förutom när det gällde informationsteknologi var dock stödet för denna faktor begränsat varför slutsatsen kan dras att den har begränsat inflytande på offensivens dominans.

Indoktrinering, det vill säga att då anfall kräver hög moral så indoktrineras man i att se dess överlägsenhet, fick visst stöd i enkäten. Totalt 46 procent menade att indoktrinering har betydelse samtidigt som 35 procent menade motsatsen. När detta resultat sammanvägs med den begränsade support som erhålls i djupintervjuerna kan indoktrineringens roll för offensivens dominans inte beläggas.

Inte heller fick förslaget att de geografiska förutsättningarna, dvs att det operativa rummet gör att offensiven objektivt är den bästa vägen på avsaknad av operativt djup, något större stöd. Sammantaget menade 26 procent att den är viktig, 27 procent att den spelade begränsad eller ingen roll och 47 procent svarade viss/inte avgörande roll. I djupintervjuerna var mönstret detsamma.

Slutligen testades om offensivens dominans är ett resultat av taktiska överväganden. Den underliggande logiken är här att offensiven generellt är ett bättre taktiskt alternativ då den reducerar osäkerhet genom att man kan påtvinga motståndaren sitt eget ”standardscenario” samtidigt som man överraskar motståndaren och förvägrar denne samma fördelar.²⁷ Detta inkluderar inte minst att man kan välja tid och plats för sitt anfall, vilket ger möjlighet att kraftsamla och skapa lokal överlägsenhet. Totalt 51 procent menade att detta var en faktor som spelade stor eller

Tabell 8.

mycket stor roll, vilket är mer än dubbelt så många som de 23 procent som uppgav motsatsen. Ett liknande mönster återfanns i djupintervjuerna, där svaren varierade med en tendens mot att taktiken spelar roll för offensivens dominans. Det är här svårt att veta vad som orsakar vad – det är ju inte förvånande att man anser att offensiven är bättre för att nå taktiska mål då vi redan i inledningen konstaterade att militärt taktiskt tänkande är dominerat av offensiven. Då stödet för denna faktor är relativt sätt betydligt mindre än för de första sex så drar vi slutsatsen att denna faktor inte är av avgörande betydelse för offensivens dominans, utan sannolikt snarare ett resultat av offensivens dominans.

Slutsatser

Något förenklat föreslår vi nedanstående modell som ett sätt att förstå varför offensiven dominerar militärt taktiskt tänkande bland svenska officerare. De två nyckelfaktorerna i den process som producerar och reproducerar offensivens dominans i det taktiska tänkandet är kopplat till militär kultur och utbildning. Det är dessa två faktorer som

tillsammans mest direkt och djupast har inflytande på officerarnas identitet, uppfattningar och tänkande vilket skapar fundamentet för det taktiska tänkandet. Dessa två fungerar som en prisma för de andra fyra faktorerna vilka tillsammans skapar en offensiv dominans i det taktiska tänkandet. Den militära kulturen och utbildningen är avgörande både för vilka – och hur – historiska exempel och teorier kanaliseras in i doktrin och reglementen, och vilka erfarenheter som reproduceras i utvecklingen av nya teorier. De är också avgörande för vilken historia som förs vidare till kommande generationer och för vilka erfarenheter som inkluderas i doktrin och reglementsutvecklingen. Det är även den militära kulturen och utbildningen som avgör hur mottaglig officerskåren är för olika psykologiska faktorer och därmed hur betydelsefulla dessa är för det taktiska tänkandet. t ex så har i fallet Sverige idén om att vara en ledare större kulturell resonans än olika former av maskulinitets och krigarideal (se ovan).

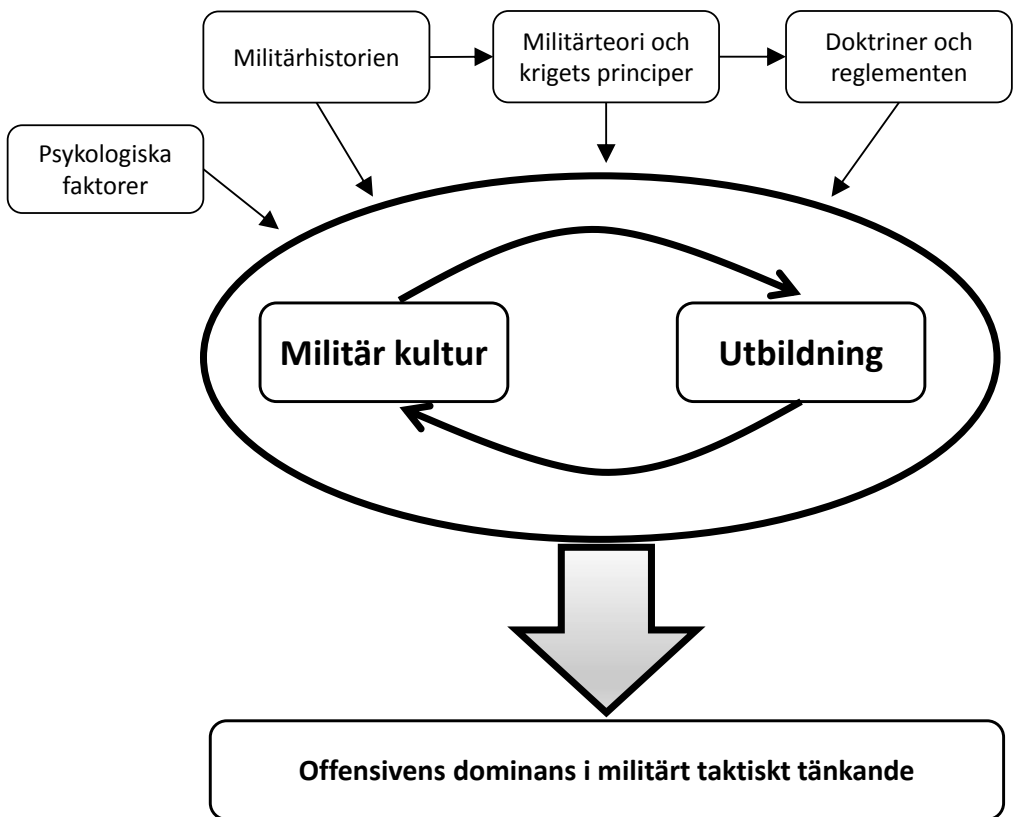
När det kommer till utbildning är det i stor utsträckning officerskåren som både genomför den och driver dess utveckling. När det gäller de taktiska överväganden så

görs de av officerare som baserar dessa såväl på sina egna uppfattningar, tolkningar av militärhistorien, teorier och krigets principer som av doktrin och reglementen. Dessa uppfattningar och tolkningar är i sin tur är ett resultat av den militära kulturen och den utbildning de själva är produkter av och inbäddade i. Följaktligen reproducerar utbildningen officerskårens samlade kunskap och dess värderingar.

Betydelsen av den militära kulturen för utbildningen kan inte tillräckligt betonas. Detta är en auktoritetsbaserad kultur med hierarkiska drag, där man förväntas att respektera och lyssna på sina mer seniora kol-

legor och deras erfarenheter och kunskaper. Mycket av denna kunskap är tyst kunskap, och det är inte onormalt att man från en undervisande officer på frågan ”Varför gör du såhär?” får svaret ”Eftersom det är bra på det sättet!” eller ”För att det fungerar!” utan någon närmare förklaring varför.²⁸

Militärhistorien är tillsammans med militära teorier och krigets principer i sin tur den viktigaste källan för doktrin- och reglementsutveckling, vilken i sin tur är influerad av den militära kulturen då den har utvecklats och vidareutvecklats av officerare som är del av samma kultur. Betydelsen av psykologiska faktorer skapas inom ramen för den militära

Figur 1.

kulturen, där det är officerskåren som själv skapar, upprätthåller och reproducerar sin egen uppfattning om vad det innebär att vara en officer.

Även om ovanstående modell enbart ger en bild av offensivens dominans så ska det understrykas att den har en potential för att förstå militärt taktiskt tänkande mer generellt. Även om offensivens dominans varit fokus för denna artikel så kan modellen fungera utmärkt som ett ramverk för att man ska

förstå andra aspekter av taktiskt tänkande då den fångar vikten av militär kultur och utbildning för att påverka och forma detta tänkande. Den är inte på något sätt begränsat till enbart offensivt tänkande.

Mikael Weissmann är fil dr och docent i krigsvetenskap och Peter Ahlström är överstelöjtnant och chef för sektionen för markoperationer; båda vid Försvarshögskolan.

Noter

1. Denna artikel fokuserar på militärt taktiskt tänkande snarare än strategi eller operationskonst. Författarna ser inte taktik som någonting som är begränsat till taktisk nivå. Taktiskt tänkande är länken mellan strategiska beslut som sätter upp övergripande mål och riktning och det operativa genomförandet. Taktiken ger oss mål och planer för att kunna realisera de strategiska målen medan operationskonsten handlar om det praktiska genomförandet. Taktiserande är någonting som sker på alla ledningsnivåer, från högsta politiska nivå ner till lägre förbandsnivå.
2. *Arméreglemente Taktik*, Försvarsmakten, Stockholm 2013, s 46.
3. Se t ex van Evera, Stephen: "The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War", *International Security*, vol 9 nr 1 1984; van Evera, Stephen: *Causes of war: Power and the roots of conflict*, Cornell University Press, Ithaca 1999; Finlan, Alastair: *Contemporary military culture and strategic studies: US and UK armed forces in the 21st century*, Routledge, London 2013.
4. Wengraf, Tom: *Qualitative research interviewing. Biographic narrative and semi-structured methods*, SAGE, Thousand Oaks Calif, London 2001, s 5.
5. Övlt Ahlström har deltagit i ett stort antal övningar under sina 40 år som officer. Weissmann har i arbetet med detta projekt genomfört deltagande observation vid "Combined Joint Staff Exercise (CJSE)" under 2015. Intervjuer har genomförts 2015. (Se även forskningsdesign.)
6. Gustafson, Michael: *The duality of tactical thought: A study of how Swedish Land Forces' commanders view tactics in irregular warfare*, National Defence University, Helsinki 2014; Frykvall, Magnus, *Doctrinal Imbalance: A study of Swedish army doctrine*, U.S. Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth 2014.
7. Detta fenomen har av Stephen van Evera kallats "sharp rap", op cit, van Evera, Stephen (1984), se not 3.
8. Op cit, *Arméreglemente Taktik*, se not 2, s 46.
9. Ibid. För en utförlig analys av svensk doktrin och reglementen se op cit, Frykvall, Magnus, se not 6, s 33-65.
10. Ibid, Frykvall, Magnus.
11. Op cit, Finlan, Alastair, se not 3, s 25.
12. Intervju med OF-4 officer, april 2015.
13. Intervju med OF-3 officer, april 2015.
14. Intervjuer med OF-3 och OF-4 officerare, april 2015.
15. Se t ex Bassford, Christopher: "Landmarks in Defense Literature: On War by Carl von Clausewitz", *Defense Analysis*, vol 12 nr 2 1996; Sumida, Jon T: "The Clausewitz Problem", *Army History*, hösten 2009.
16. Heuser, Beatrice: *Reading Clausewitz*, Pimlico, London 2002, s 90-123.
17. Dunnigan, James F: *How to Make War: A comprehensive guide to modern warfare in the twenty-first century*, Quill, New York 2003, s 2-4.

18. Se även op cit, Frykvall, Magnus, se not 6, för en utförlig analys av doktrin och reglementen.
19. Op cit, Finlan, Alastar, se not 3, s 25.
20. Op cit, se not 14.
21. Op cit, van Evera, Stephen (1984 och 1999), se not 3.
22. Op cit, se not 14.
23. Schein, Edgar H: *Organizational culture and leadership*, 4:e utgåvan, Jossey-Bass, San Francisco 2010.
24. Jans, Nicholas A; Jans, Nick och Schmidtchen, David: *The real C-cubed: culture, careers and climate and how they affect military capacity*, Strategic and Defence Studies Centre, Australian National University, Canberra 2002.
25. Op cit, van Evera, Stephen (1984 och 1999), se not 3.
26. Se t ex Levy, Jack S: "The Offensive/ Defensive Balance of Military Technology: A theoretical and historical analysis", *International Studies Quarterly*, vol 28 nr 2 1984; Adams, Karen R: "Attack and Conquer? International anarchy and the offense-defense-deterrence balance", *International Security*, vol 28 nr 3 2003/2004.
27. Posen, Barry R: *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the world wars*, Cornell University Press, Ithaca 1984, s 47-50.
28. Diskussioner med svenska arméofficerare. Samma typ av svar har även förekommit i konversationer med undervisande officerare på försvarshögskolan.